

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет культури та мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

Історія сучасного образотворчого мистецтва

підготовки бакалавра

освітньої програми

023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Луцьк 2021

Силабус навчальної дисципліни «ІСТОРІЯ СУЧАСНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА» підготовки бакалавра галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, за освітньою програмою Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Розробник: Лесик-Бондарук О.О., кандидат архітектури, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

Протокол № _____ від _____ 2021 р.

Завідувач кафедри: (_____)_____

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», Освітньо-професійна програма Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, Освітній рівень Бакалавр	Нормативна
Кількість годин / кредитів 90/3		Рік навчання 2
		Семестр 4-й
		Лекції 20 год.
		Практичні (семінарські) 22 год.
ІНДЗ: немає		Самостійна робота 42 год.
	Консультації 6 год.	
		Форма контролю: залік
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

ППП **Лесик-Бондарук Оксана Олександрівна**
Науковий ступінь **кандидат архітектури**
Вчене звання **доцент**
Посада **доцент кафедри образотворчого мистецтва**
Контактна інформація: тел. **050 716 57 78**, email lesik-bondaruk@vnu.edu.ua
Дні занять

<https://eenu.edu.ua/uk/structure/faculties-and-institutes/fakultet-kulturi-i-mistectv-0?query=%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%8C%2C-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D1%81%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9-%28%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0-%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%29->

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу.

Базовий курс для будь-якого художника.

Курс, який стане основою для творчого зростання особистості молодого митця і закладе у його світобаченні потужне художньо-естетичне підґрунтя.

Курс, який введе студента у світ архітектури, становлення та розвитку графіки та живопису, появи та еволюції скульптури, поступу та особливостей декоративно-ужиткового мистецтва.

Метою курсу є розкриття найважливіших аспектів появи, розвитку, розквіту та занепаду основних напрямів і стилів образотворчого мистецтва, характеристика видів, жанрів і окремих творів образотворчого мистецтва, аналіз творчості окремих митців та їх вплив на поступ світового мистецтва.

Завдання курсу полягають у, насамперед, тому, щоб навчитись «розуміти» твори образотворчого мистецтва та орієнтуватись у історії зародження, розквіту та занепаду провідних світових культурних цивілізацій, мистецьких стилів та напрямків. Вміти орієнтуватись в світовій мистецькій спадщині, інтерпретувати та ідентифікувати провідні світові мистецькі стилі та напрямки, давати оцінку творчості тих чи інших митців різних мистецьких епох. Навчитися відрізняти мистецький твір від утилітарного предмету, розвивати естетичні смаки та вподобання, на професійному рівні вміти «читати» та аналізувати твори архітектури, скульптури, живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва.

Для реалізації навчального процесу активно будуть використовуватися такі форми роботи, як лекції, практичні заняття, колоквіуми, підготовка індивідуальних та групових проектів, диспут, аналітичні есе, робота в малих групах та обов'язкові екскурсії.

2. Пререквізити – вивчення дисципліни базується на таких курсах, як Рисунок, Живопис, Композиція, Кольорознавство, Перспектива, Зарубіжна історія.

Постреквізити – в процесі вивчення цієї дисципліни здобуваються знання, уміння та навички, потрібні для вивчення таких дисциплін, як Теорія образотворчого мистецтва, Арт-менеджмент, Художня критика, Образотворче мистецтво ХХ століття, тощо.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни.

Метою курсу є розкриття найважливіших аспектів появи, розвитку, розквіту та занепаду основних напрямів і стилів образотворчого мистецтва, характеристика видів, жанрів і окремих творів образотворчого мистецтва, аналіз творчості окремих митців та їх вплив на поступ світового мистецтва.

Завдання курсу полягають у, насамперед, тому, щоб навчитись «розуміти» твори образотворчого мистецтва та орієнтуватись у історії зародження, розквіту та занепаду провідних світових культурних цивілізацій, мистецьких стилів та напрямків. Вміти орієнтуватись в світовій мистецькій спадщині, інтерпретувати та ідентифікувати провідні світові мистецькі стилі та напрямки, давати оцінку творчості тих чи інших митців різних мистецьких епох. Навчитися відрізняти мистецький твір від утилітарного предмету,

розвивати естетичні смаки та вподобання, на професійному рівні вміти «читати» та аналізувати твори архітектури, скульптури, живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва.

4. Результати навчання – фахові компетентності, здобуті протягом вивчення курсу.

- Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

- Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

- Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

- Здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі.

- Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

- Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

- Здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності.

- Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційнокомунікаційних технологій.

- Здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

5. Структура навчальної дисципліни.

Структура залікового кредиту

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Мистецтво XIX ст.						
Тема 1. Західноєвропейське мистецтво початку XIX ст.	11	2	2	6	1	РМГ/5
Тема 2. Західноєвропейське мистецтво середини XIX ст.	8	2	2	4		РМГ/5
Тема 3. Імпресіонізм та постімпресіонізм у мистецтві Західної Європи.	11	2	2	6	1	РМГ/5
Тема 4. Мистецтво модерну в Західній Європі та Америці.	11	2	2	6	1	РМГ/5

Тема 5. Західноєвропейське мистецтво кінця XIX ст.	6	2	2	2		РМГ/5
Разом за модулем 1	47	10	10	24	3	20
Змістовий модуль 2. Мистецтво XX ст.						
Тема 6. Мистецтво Західної Європи та Америки першої половини XX ст.	15	4	4	6	1	РМГ/8
Тема 7. Мистецтво Західної Європи та Америки другої половини XX ст.	15	4	4	6	1	РМГ/6
Тема 8. Сучасне мистецтво	13	2	4	6	1	РМГ/6
Разом за модулем 2	43	10	12	18	3	20
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота 1						МКР/30
Модульна контрольна робота 2						МКР/30
Всього годин / Балів	90	20	22	42	6	100

Теми практичних (семінарських) занять

	Змістовий модуль 1. Мистецтво XIX ст.	
1.	Тема 1. Західноєвропейське мистецтво початку XIX ст. 1. Мистецтво Франції: а) живопис; б) архітектура. 2. Іспанське мистецтво. 3. Мистецтво Англії. 4. Німецьке мистецтво.	2 год.
2.	Тема 2. Західноєвропейське мистецтво середини XIX ст. 1. Розвиток реалізму у французькому живописі. 2. Творчість прерафаелітів.	2 год.
3.	Тема 3. Імпресіонізм та постімпресіонізм у мистецтві Західної Європи. 1. Передумови зародження та поява імпресіонізму як напрямку в мистецтві. 2. Творчість художників-імпресіоністів. 3. Творчість постімпресіоністів.	2 год.
4.	Тема 4. Мистецтво модерну в Західній Європі та Америці. 1. Особливості стилю модерн. 2. Модерн а архітектурі. 3. Модерн в європейському живописі.	2 год.
5.	Тема 5. Західноєвропейське мистецтво кінця XIX ст. 1. Поява та розвиток примітивізму 2. Символізм та його сутність. 3. Творчість набідів.	2 год.
	Змістовий модуль 2. Мистецтво XX ст.	
6.	Тема 6. Мистецтво Західної Європи та Америки початку XX ст. 1. Архітектура. 2. Фовізм.	4 год.

	2. Кубізм. 3. Експресіонізм. 4. Футуризм. 5. Дадаїзм. 6. Абстракціонізм. 7. Сюрреалізм.	
7.	Тема 7. Мистецтво Західної Європи та Америки другої половини ХХ ст. 1. Архітектурні стилі та напрямки. 2. Живопис. 3. Скульптура. 4. Графіка.	4 год.
8.	Тема 8. Сучасне мистецтво 1. Архітектура. 2. Графіка. 3. Скульптура. 4. Живопис. 5. Декоративно-прикладне мистецтво. 6. Музеї сучасного мистецтва.	4 год.
	Разом	22 год.

Щодо практичних занять: форми роботи на практичних заняттях будуть різноманітні, а саме: окрім традиційних, плануються заняття, що проводитимуться у музеях з конкретними творами образотворчого мистецтва, робота в малих групах та індивідуальні завдання студента (РМГ / ІРС), екскурсії.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

В якості самостійних завдань пропонується написання рефератів, виконання науково-дослідницьких проєктів з використанням ПК та виконання презентацій в Power Point. Проєкти будуть презентуватися на заняттях з «Історії сучасного образотворчого мистецтва» та на загально факультетських заходах.

Кожен студент протягом Залікового кредиту повинен виконати 2 самостійних завдання. Самостійне завдання є обов'язковими для виконання кожним студентом. Самостійне завдання повинне відповідати загальноновизнаним вимогам та вимогам, затвердженим кафедрою образотворчого мистецтва та дизайну, має вміщати розкриту та обґрунтовану інформацію щодо обраної тематики. Тема самостійного завдання може бути обрана із запропонованої тематики, а може бути запропонована самим студентом та затверджена викладачем даного предмету.

За виконання одного самостійного завдання студент може максимально отримати 3,5 бали. Для цього самостійне завдання повинно бути виконане за всіма вимогами, правильно оформлений текст та підібрані відповідні ілюстрації, має включати всі обов'язкові структурні частини, план має бути чіткий, логічний та стислий, текст повинен бути лаконічним, максимально розкривати поставлені завдання, мають бути зроблені висновки про написане та висвітлено використану літературу. За відсутністю виконання будь-якої з вимог до написання реферату кількість балів відповідно знижується на 1.

В якості самостійного завдання студент може виконати також такий вид роботи, як підготовка та проведення екскурсії, тематичного вечора, диспуту, круглого столу. До проведення даного заходу можуть залучатись студенти інших курсів та викладачі.

IV. Політика оцінювання

Студент іде навчатись, усвідомлюючи всю повноту навантаження, відповідальність та вмотивованість. Зі свого боку викладач забезпечує студентові максимум знань та компетентностей при різноманітних формах роботи. Лише у випадку взаєморозуміння та взаємної відповідальності студент та викладач досягнуть максимального результату у навчанні.

Політика академічної доброчесності при вивченні даної дисципліни передбачає максимально прозорий підхід до навчання, доступності всього матеріалу, розуміння вимог викладача, розуміння результатів навчання, відповідальності студента до процесу навчання.

Студент відвідує заняття – інакше немає сенсу вчитись в університеті.

У випадку, якщо студент пропускає заняття з поважної причини, він має змогу надолужити вивчений матеріал, отримавши та виконавши індивідуальне завдання студента (ІРС). ІРС оцінюється згідно оцінювання конкретного пропущеного лекційного чи практичного заняття.

Модульну контрольну роботу №1 можна перездати до терміну здачі Модульної контрольної роботи №2. Модульну контрольну роботу №2 можна перездати до терміну здачі заліку.

Завдання із самостійної роботи складаються у встановлені викладачем терміни.

Розподіл балів та критерії оцінювання.

Лекційні заняття. На лекційному занятті студент може максимально отримати 1,5 бали. За присутність на лекційному занятті та конспектуванні матеріалу, який подається лектором (за чіткий, логічно побудований, систематизований та грамотний конспект), студенту ставиться 0,5 балів. Наступні 0,5 балів студент може отримати за чітко сформовані, логічні запитання по темі лекції, за виділення та підкреслення проблемних питань та проблем по темі лекції, за створення дискусії, диспуту по темі лекції, за домашню підготовку до лекційного заняття з використанням нотаток, нової додаткової інформації, цікавого ілюстративного матеріалу, схем, таблиць по темі лекції та іншого.

Семінарські заняття. На семінарському занятті студент може максимально отримати 3 бали. За присутність на семінарському занятті та наявності конспекту з повністю підготовленими відповідями на усі питання семінарського заняття студенту ставиться 0,5 балів. Ще 1 бал студент може отримати за відповідь протягом семінарського заняття на 1 з питань. Відповідь має бути повна, чітка і логічно побудована, з виділенням загальних проблем поставленого питання та переходом до розкриття його конкретної суті. Відповідь має бути вичерпною та не читатися з конспекту. При слабкій та несамотійній (з частим використанням конспекту) відповіді студент заробляє лише додаткових 0,5 бали. Також додатковий 1 бал студент може отримати за самостійну підготовку ілюстративного матеріалу, додаткового реферату; за створення дискусії по темі заняття, за цікаве обговорення бачення того чи іншого питання.

Модульні контрольні роботи.

На модульні контрольні роботи виносяться всі питання, які розглядатимуться на семінарських заняттях.

Модульні контрольні роботи. Протягом залікового кредиту студенти повинні виконати дві модульних контрольних роботи. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 30. Модульна контрольна робота здається усно (іноді це може бути і письмова відповідь). Максимальну кількість балів - 27-30 - можна отримати при повній і вичерпній відповіді на поставлене питання, з урахуванням загальних і конкретних тенденцій та фактів, названих прізвищ, дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли чи не сприяли їх появі. 22-26 балів можна отримати при неповній відповіді на поставлене питання, з урахуванням загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, не всіх названих прізвищ, не всіх дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли чи не сприяли їх появі. 18-21 бал студент може отримати при слабкій відповіді на

поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, з мінімальною кількістю названих прізвищ, з слабким уточненням дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх появі. 11-17 балів студент може отримати за умови, якщо він дає слабку відповідь на поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, з мінімальною кількістю названих прізвищ, без уточнення дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх виникненню. 1-10 балів за модульну контрольну роботу студент може отримати за умови, якщо він дає дуже слабку відповідь на поставлене питання, без урахування загальних і конкретних тенденцій розвитку мистецьких процесів та фактів, без названих прізвищ, без уточнення дат появи та назв різних мистецьких творів, причин та наслідків подій, що сприяли їх виникненню.

V. Підсумковий контроль

Перелік питань до заліку

На залік виносяться всі питання, які розглядатимуться на семінарських заняттях.

При здачі заліку з курсу «Історія сучасного образотворчого мистецтва» студент може максимально отримати 60 балів. На найвищу кількість балів (50-60) студент повинен легко орієнтуватися в історичних, політичних, економічних та соціальних процесах, що відбувались у світі, максимально володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, вільно обговорювати та дискутувати з усіх тем, які вивчаються протягом курсу. На кількість балів 30-49 студент повинен добре володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, орієнтуватися в історії світових цивілізацій. На низьку кількість балів (15-29) студент повинен володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів з випущенням деяких ключових моментів, особливостей, характеристик, прізвищ, але з обов'язковою загальною орієнтацією в історії світових цивілізацій та їх мистецтва. 1-14 балів студент може отримати за умови слабого знання ключових моментів історії розвитку та особливостей світової архітектури, живопису, скульптури, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва.

В результаті вивчення курсу «Історія сучасного образотворчого мистецтва» при здачі іспиту на найвищу кількість балів (90-100) та найвищу оцінку “відмінно” студент повинен легко орієнтуватися в історичних, політичних, економічних та соціальних процесах, що відбувались у світі, максимально володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, вільно обговорювати та дискутувати з усіх тем, які вивчаються протягом курсу. На оцінку “добре” та кількість балів 75-89 студент повинен добре володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів, орієнтуватися в історії Західної Європи. На “задовільну” оцінку та низьку кількість балів (60-74) студент повинен володіти знаннями про світову архітектуру, живопис, скульптуру, графіку та декоративно-ужиткове мистецтво від найдавніших часів до наших днів з випущенням деяких ключових моментів, особливостей, характеристик, прізвищ, але з обов'язковою загальною орієнтацією в історії Західної Європи та їх мистецтва. “Незадовільно” або 35-59 балів студент може отримати за умови систематичних пропусків, незнання ключових моментів історії розвитку та особливостей світової архітектури, живопису, скульптури, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити рейтинг студент може дібрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо).

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всівидинавчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Английские художники от Хогарта до Тернера / Авт. – сост. И.Кузнецова. – Л., 1966.

Андреева Е. Ю. Постмодернизм: искусство второй пол. XX – нач. XXI в. / Е. Ю. Андреева. – СПб.: Азбука-классика, 2007. – 485 с.

Анри Матисс: Альбом. – Л., 1978.

Арагон Л. Анри Матисс/Л. Арагон. – М., 1978.

Арган Д. К. История итальянского искусства: античность. Средние века. Раннее Возрождение. Высокое Возрождение. Барокко. Искусство XVIII в. Искусство XIX – начала XX в. / Д. К. Арган; пер. с ит. Г. П. Смирнов. – М.: ОАО Издательство "Радуга", 2000. – 532 с.

Арнасон Г.Г. Скульптура Гудона/Г.Г.Арнасон. – М., 1982.

Арсланов В. Г. История западного искусства XX века / В. Г. Арсланов. – М.: АкадемПроект, 2003. – 768 с.

Архітектура: енциклопедія / Авт.-упорядник Н. Ю.Беспалова. – Харків: 2010. – 567 с.

Багацький В. В. Культурологія: історія і теорія світової культури XX століття: навч. посіб. / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – К.: Кондор, 2007. – 304 с.

Барская Л.Г. Поль Сезанн/ Л.Г.Барская.– Л., 1975.

Бартенев И.А., Батажкова В.Н. Очерки истории архитектурных стилей/И.А.Бартенев, В.Н.Батажкова. – М., 1983.

Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни і поняття / С. Д. Безклубенко. – К.: Ін-т культурології АМУ, 2008. – 240 с.

Березина В. Н. Искусство Западной Европы XII–XX вв. / В. Н. Березина, М. А. Пившиц. – Л.: Изд-во Гос., 1983. – 417 с.

Богемская К.Г. Клод Моне/К.Г.Богемская. – М., 1984.

Борозина В.Н. Жан Огюст Доминик Энгр/В.Н.Борозина. – М., 1977.

Брунов Н.И. Очерки по истории архитектуры / Н. И. Брунов. – М.: Центрополтграф, 2003. – 398 с.

В царстве Аполлона: изобразительное искусство, архитектура / Г. П. Перепелкина. – М.: Современник, 2001. – 240 с.

Веймарн Б. В. Памятники мирового искусства / Б. В. Веймарн, Е. И. Ротенберг. – М.: Искусство, 1971. – 106 с.

Вентури Л. Импрессионизм: Письма художников. Воспоминания Дюран-Рюэля. Документы. – Л., 1969.

Вентури Л. От Мане до Лотрека. – М.- Л., 1968.

Виппер Б.Р. История европейского искусствознания: Вторая половина XIX века / Б. Р. Виппер, Т. Н. Ливанова. – М.: Наука, 1966. – 332 с.

- Виппер Б.Р. История европейского искусствознания: Первая половина XIX века / Б. Р. Виппер, Т. Н. Ливанова. – М.: Наука, 1965. – 328 с.
- Власов В.Г. Стили в искусстве: Архитектура, графика, декоративно-прикладное искусство, живопись, скульптура / В. Власов. – СПб.: Кольна, 1995. – Т.1 – 627 с.
- Войе Довид. Огюст Роден. – М., 1969.
- Всеобщая история архитектуры. В 12 т. – М., 1955-1977.
- Всеобщая история искусств. В 6 т. – М., 1956-1965.
- Всеобщая история искусств. Искусство 20 века / под ред. Б. В. Веймарна, Ю. Д. Колпинского. – М.: Искусство, 1965. – Кн. 1. – 482 с.
- Всеобщая история искусств. Искусство средних веков / под. общ. ред. Б. В. Веймарна, Ю. Д. Колпинского. – М.: Искусство, 1961. – Кн. 2. – 528 с.
- Всеобщая история искусств: в 6 т. – М.: Государственное издательство «Искусство», 1956– 1965.
- Герман М. Домье. – М., 1962.
- Герман М. Ю. Модернизм. Искусство первой половины XX века / М. Ю. Герман. – 2-е изд., испр. – СПб.: Азбука-классика, 2005. – 477 с.
- Герман М.Ю. Уильям Хогарт и его время. – Л., 1977.
- Гнедич П. П. История искусств. Зодчество. Живопись. Ваяние: в 3-х т. / П. П. Гнедич. – М.: Олма-Пресс, 2004 . – Т. 2: Италия в эпоху Возрождения. Нидерланды. Испания. Германия. Позднейшие стадии западного искусства. – М.: [б.и.], 2004. – 574 с.
- Гнедич П.П. Всемирная история искусств / П. П. Гнедич. – М.: Современник, 1999. – 496 с.
- Гнедич П.П. История искусств с древнейших времен / П.П. Гнедич. – М.: Летопись, 2000. – 479 с.
- Гомбрих Е. История искусства / Е. Гомбрих. – М.: АСТ, 1998. – 688 с.
- Готика: Архитектура. Скульптура. Живопись / Перевед. с нем. под. ред. Р. Томана. – Кельн: Konemann, 1998. – 521 с.
- Дмитриева И.А. Краткая история искусств: очерки / И. А. Дмитриева. – М.: Искусство, 1986. – Вып. 1. – 318 с.
- Дмитриева Н.А. Краткая история искусств / Н.А. Дмитриева. – М.: Искусство, 1989. – Вып. 2. – 318 с.
- Дмитриева Н.А. Винсент Ван Гог: Очерк жизни и творчества. – М., 1975.
- Дмитриева Н.А. Пикассо. – М., 1971.
- Европейское искусство XIX в. 1789-1871: Сб. статей. – М., 1975.
- Западноевропейская художественная культура XVIII в. – М., 1980.
- Западноевропейское искусство второй половины XIX в. Сб. статей. – М., 1975.
- Импрессионисты. Их современники. Их соратники. Живопись. Графика. Литература. Музыка. – М., 1976.
- Ильина Т. В. История искусств: Западноевропейское искусство / Т. В. Ильина. – М.: Высшая школа, 2002. – 368 с.
- Искусство Италии: Живопись. Скульптура. Архитектура X–XX веков / авт. текста М. Рейке, Г. Фосси, М. Буссалли. – М.: Белгород, 2001. – 430 с.
- История зарубежного искусства / под ред. М. Т. Кузьминой, Н.Л. Мальцевой. – М.: Изобр. искусство, 1984. – 368 с.
- Кон-Винер Э. История стилей изобразительных искусств / Э. Кон-Винер. – М.: П. А. Сварог, 2000. – 217 с.
- Кох В. Енциклопедія архітектурних стилів. Класична праця по європейському зодчеству від античності до сучасності / В. Кох. – М.: ЗАТ «БММ», 2011. – 528 с.
- Куликова И. Экспрессионизм в искусстве. – М., 1978.
- Пушнова Ю.Б. Теория и история искусства: конспект лекций / Ю. Б. Пушнова. – Москва: Приор-издат, 2004. – 126 с.

Ходж А. Н. Історія мистецтва. Живопис від Джотто до наших днів: [пер. з англ.] / А. Н. Ходж. – Х.: Фактор: Pelican, 2012. – 208 с.

Холл Д. Словарь сюжетов и символов в искусстве / Д. Холл. – М.: Крон-Пресс, 1999. – 656 с.

Чегодаев А.Д. Импрессионисты. – М. 1971.

Яворская Н.В. Западноевропейское искусство XIX в. – М., 1962.

Янсон Х. В. Основы истории искусств / Х. В. Янсон, Е. Ф. Янсон. – СПб.: Азбукаклассика, 2002. – 544 с.